

RIPPL-RÓNAI ÖNARCKÉPE AZ UFFIZIÁKBAN

Derült alkonyba fordul most ennek az egykor sokat vitatott mesterünknek élete, mely a körülötte fellobbanó harcok és mozgalmak között is csodálatos egyvonalúan, kanyarulatok és fordulatok nélkül folyt. Valami istentől áldott biztonságos nyugalommal haladt az útján, élt és dolgozott, ahogy tudott, olyan boldog magától érthetődő módon, mint senki más közöttünk. Gyönyörű példa ő ebben.

Egy-két év múlva lesz 30 esztendeje, hogy Rippl-Rónai először rakta ki munkáit nagyobb közönségünk elé az iparművészeti múzeum üvegsarnokában. Volt közte mindenféle. Egy sereg rajz, mindenféle tervezet, grafika, voltak festményei és néhány remek befejezett textilmunka. Közöttük az a pótolhatatlan kézihimzésű faliszőnyeg vagy szőnyegkép, melyet feleségével együtt készített és később benne égett a milánói magyar pavillonban. Volt egy vitrinában egész sorozat saját fűvású üvegedénye, girbe-gurba, tarka üvegű virágkehely. De a legmeglepőbb egy impozáns, síma maha-góni ebédlő-berendezése volt, hatalmas csupasz ovális asztal, magas keskeny székekkel, meg a zömök tálalóval, melynek fényezett nagy ajtóin kevés furcsa, lapos ólomveret képezte egyetlen díszítését. Mindez, mit az egyenesen Párizsból érkezett művész ott ki-tárt, oly csodálatos, oly váratlan és egészen más volt, mint a mi-nőt ott addig láttak, hogy sokan hüledeztek. Sokan vállukat vono-gatták és találkoztam egy kis látóköri hivatalnokkal, ki a fejét fogta: „én örültem meg, vagy ő örült meg?“ Az igazgató karját az enyémbe fűzve félrevont: „mondja, hiszen maga is nemrégén járt Párizsban, ott elfogadják az ilyent?“ És mikor elragadtatással ma-gyaráztam, hogy ott kiváló művészek foglalkoznak ilyesmivel, ob-jet d'art-nak mondják és céljuk, egészen új ízt adni minden használati tárgynak, akkor gyanakodva nézett végig.

No de elcsendesült az izgalom; a díjat ugyan egy asztalosnak adták oda, de a sajtónak egy része már felismerte őt és az első lépés, bár kevés elismerést hozott, mégis nagy figyelmet keltett. Maga a művész is, a jól megtermett gyönyörű ember, nagyhajú, nagykalapú művészfej, amint messze eltekintő nézéssel járt a közönség közt. Am, ha magyarázásnak került sorja, kedves, zama-tos somogyi beszédje mindenkit megnyert közvetlen, természe-tes szavaival.

Ettől fogva R. R. évenként elhozta Párizsból munkáit, de az iparművészet felé többé nem nézett. Első kollekciója a Royal-szálló termeiben, a második, ha jól emlékszem, egy váci-utcai bérszáz elsőemeleti nagyablakú termeiben helyezkedett el. Ezeket már sokan megnézték, itt már láthatók voltak első korszakának legkitűnőbb darabjai, nagyanyja arcképe és a madárkalitkás nő

Aki látta őket, annak élte végéig felejthetetlen művészeti élményei maradnak. Némelyeknek tán az az ízesítő, egészséges zamat is emlékezetében maradt, ami az egyik nagyterem sarkából áradt. Alacsony spanyolfal, melyen akárki átmézhett, kis négyszögű teret kerített el itt. Ennek közepén kis spórherd, körül polcon és a falon edények, fazekak. S ha valaki kellő pillanatban érkezett, láthatta Lazarine asszonyt, hamistalan parizsi bájjal a lábaskörül tevékenykedni. Ez a természetes fesztelenség, az egészséges, zavartalan gyakorlati érzék, egyéniségének jellemző vonásai, megnyerték számára csakhamar a polgárság zömét. Bizonyára voltak olyanok, akik a következő években a műcsarnokban és másfelé kiállított képekben nem ismerték fel azok újszerű művészi értékeit, de témáinak és előadásának megragadó fesztelensége még ezekre is megtette hatását. Az akkori kiállítások képein szokatlan volt az ő laza könnyedségű festésmódja, mely a megfigyelést az átélés pillanatában hirtelen lekapja és azonnali ügyességgel hagyja. Voltak olyanok, akik pongyolassággal vádolták. De lehet-e annak nevezni az olyan könnyedkező modort, mely mindig célba találó pontossággal és biztossággal veti oda megfigyelését, és szinte oly kihinomodott művészettel arányítja egymáshoz, és aláírja oly mesterialan összhangzó egészé. Mégis egyes képei már akkor is általános tetszésre találtak. Persze leginkább egymásba törtült színezésű, tompa tónusú pasztell-portréi voltak ezek, pl. a mosolygókepű karmester, Konti József.

Új fejezet kezdődik mestereink életében a Könyves Kálmán helyiségekben 1906-ban rendezett külön kiállításával. Ez meghozza a teljes sikert, az anyagiakban is. Most kitárul egyéniségüknek minden szeretetre méltó tulajdonsága, megismerjük kaposvári otthonát, környezetét, egész életét. Megismerjük feleségét, szüleit, a ház körül dolgozó munkásembereket, Anellát, a fogadórt leányt, a bejáró szomszédokat („Piacsik bácsi pipát”, „Piacsik bácsi olvas”) és meg a házat, az udvart virágágyaival, és gerendás szobákat minden bútorszatukkal („Zöld fotelos szoba”). Mindez színlapokban, tisztán képzőművész szemével nézve és bár soha semmi nyoma az elbeszélő szándéknak, mégis mély betekintést nyerünk egy röpke esetlevonásokkal keresetlenül leírt művészi benyomásokban gazdag életbe. Ez megfogta a budapesti polgárlelkét. De nem is volt addig itt olyan kiállítás, melyen minden úgy elcselezte volna, hogy még utánpótlóia is kellett a művészeknek.

Azóta R. R. legnagyobb mestereink közé számít. Az akkor alacsony kult „Mienk” csoportban, majd a Művészházban és végül az Ernszt múzeumban gyakran láttuk műveinek újabb és újabb sorozatait. Színei ez években mindinkább áttüzesednek. A vidéki élet, a népművészeti hatások okozták-e ezt, vagy régi kialakult módosítások, az „egyszerre festésnek” és az ezzel együtt járó, keveretlen és alafestés nélkül való dolgozásnak radikálisabb keresztülvitele, azt nem könnyű eldönteni. Lehet, hogy mindezek együtthatása, amit az is megerősít, hogy újabb festésmódjai — mint ő mondja:

„faktura” — alakulnak ki. Barna vagy fekete vastag kontúrokkal határozza körül színlapjait, míg végül világos kihagyásokkal jelzi a rajzot. Ezen ármeneteken keresztül eljut az esetveléggel nyersen odapetyegtetett színelrakáshoz, mellyel a háború előtti években kísérletezett. Az össze nem mosott tüzes színlapocskákból összerakott kép a végsőkig menő megalóstitása volt az elméletének. Mikor a háború végén visszakertült a francia internáltságából, több ezekkel nem foglalkozik. Hat évvel ezelőtt újra erősebben visszanyúlt az iménti években elhanyagolt pasztelhez, melynek nálunk nálánál nagyobb mestere nem akadt. A rövid életű „Hellkon” termeiben összetogált, az eldögölt technika dacára is erőteljes színeseű portrékat mutatott be, olyanokat, melyekben még benne érződött az elmúlt évtized szintobzódása. Azután beteljesedett művészete a remek Zorka-sorozatban, különösen néhány darabjában összetömörült egész életének minden törekvése, minden kvallitása.

Ma már előttünk áll életműve gazdag teljességében. Művészete tükrözi az utolsó évtizedek legmagasabbra törő, nyugatra sóvárgó kultúrma gyarját. Altrala haladhatunk ma a nagy kultúrátú nemzetek művészeti mozgalmainak első sorában. Mattra újból és még jobban fájlalunk kell, hogy az európai nemzetek múzeumai nem gyűjtik a magyar képeket, mint gyűjtik más nemzeteket. Fiatal korában, a Munkácsy mellett töltött évek után, a Neullyzi és Pontzavanti korszakában annyira benne él a francia erjedő, kesziülő új törekvések légkörében, azt annyira felszívja, hogy már-már elszakadni látszanak a szálak, melyek hazai művésztünkkel összefűzik. De a kaposvári években újra megteik a magyar etnikum zamatáival és legeklatánsabb példájává válik a művészet két gyökerből táplálkozó, annál illatosabban virágzó, annál izletesebben gyümölcsöző fájának.

Mit jelent tehát nekünk az, hogy az Uffiziák önportré-galériájában ez a mai legreprezentatívabb magyar művész odakerült eddig néhány magyar kollegája mellé? Újabb reményszálát jelent, még egy kis lépést jelent abban az irányban, melyben a magyar művészet újában nagy erőkitajtással dolgozik. Azért rendeztünk évenként külföldi kiállításokat, hogy a magyar piktúra elfoglalhassa az őt fejlettségénél fogva jogosan megillető helyét az európai kultúrközösségben. Ismerjük meg legjobbaikat úgy, mint mi ismerjük más nemzetekéit. Ne hiányozzék külföldi gyűjteményekben a „magyar iskola”, sőt a „magyar terem”.